

RAZISKOVALNA NALOGA

Področje: ETNOLOGIJA

TRADICIJA PANJSKIH KONČNIC

Mentorica: Simona HIRBAR KOJC

Avtorica: Lara MELIHEN, 9. b

Somentorica: Dominika SLOKAR DE LORENZI

Ljubljana, marec 2022

KAZALO

1 POVZETEK	6
2 UVOD	7
3 TEORETIČNI DEL	8
3.1 ČEBELARJENJE	8
3.2 ZGODOVINA ČEBELARSTVA NA SLOVENSKEM	9
3.3 NAJPOMEMBNEJŠI ČEBELARJI NA SLOVENSKEM	10
3.4 KRANJSKA ČEBELA	11
3.5 PANJ	13
3.6 ČEBELNJAK	14
3.7 PANJSKE KONČNICE	15
3.7.1 MOTIVI PANJSKIH KONČNIC	17
3.7.2 ZBIRKE PANJSKIH KONČNIC	20
3.7.3 POMEN PANJSKIH KONČNIC	21
3.7.4 PANJSKE KONČNICE DANES	22
4 RAZISKOVALNI DEL	25
4.1 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE	25
4.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE	25
4.3 METODOLOGIJA DELA	26
4.4 OBISK HIŠE KRANJSKE ČEBELE	27
4.5 INTERVJU S STROKOVNJAKINJO	31
4.6 REZULTATI IN RAZPRAVA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	32
4.6.1 UPORABLJEN MERSKI INSTRUMENT IN POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	32
4.6.2 REZULTATI IN RAZPRAVA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	33
5 REZULTATI Z RAZPRAVO	41

6 ZAKLJUČEK	43
7 LITERATURA.....	44
7.1 PISNI VIRI	44
7.2 INTERNETNI VIRI	44
7.3 USTNI VIRI	45
8. PRILOGE	46
8.1 ANKETNI VPRAŠALNIK.....	46

KAZALO SLIK

Slika 1: Čebelarjenje	9
Slika 2: Emil Rothschild	11
Slika 3: Anton Janša	11
Slika 4: Kranjska čebela	12
Slika 5: Koš za čebele iz slame	13
Slika 6: Panj kranjič	14
Slika 7: Čebeljak	15
Slika 8: Najstarejša znana panjska končnica iz leta 1758	16
Slika 9: Panjska končnica - Zadnja večerja	17
Slika 10: Panjska končnica – Job	17
Slika 11: Panjska končnica – Pegam in Lambergar	18
Slika 12: Panjska končnica - Babji mlin	18
Slika 13: Panjska končnica - Osvobajanje Beograda	19
Slika 14: Panjska končnica - Poroka	19
Slika 15: Panjska končnica - Živali plešejo s kmeti	20
Slika 16: Panjska končnica - Delo na polju	20
Slika 17: Sodobna panjska končnica	23
Slika 18: Sodobna panjska končnica	23
Slika 19: Sodobna panjska končnica	23
Slika 20: Sodobna panjska končnica	23
Slika 21: Sodobna panjska končnica	24
Slika 22: Sodobna panjska končnica	24
Slika 23: Sodobna panjska končnica	24
Slika 24: Sodobna panjska končnica	24
Slika 25: Hiša kranjske čebele	27
Slika 26: Hiša kranjske čebele	28
Slika 27: Hiša kranjske čebele	29
Slika 28: Hiša kranjske čebele	29
Slika 29: Hiša kranjske čebele	29
Slika 30: Hiša kranjske čebele	29
Slika 31: Hiša kranjske čebele	29

Slika 32: Hiša kranjske čebele	30
Slika 33: Hiša kranjske čebele	30
Slika 34: Hiša kranjske čebele	30
Slika 35: Hiša kranjske čebele	30
Slika 36: Delež anketiranih učencev in učenk 8. in 9. razredov.....	33
Slika 37: Naštej nekaj čebelarjev, ki so močno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva.....	34
Slika 38: Kako imenujemo slovensko avtohtono pasmo čebele?	35
Slika 39: Kdaj praznujemo svetovni dan čebel?	36
Slika 40: Ali veš, kaj so panjske končnice? – 8. razred	37
Slika 41: Ali veš, kaj so panjske končnice? – 9. razred	37
Slika 42: Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino? – 8. razred	38
Slika 43: Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino? – 9. razred	39

KAZALO TABEL

Tabela 1: Delež vseh anketirancev	33
---	----

1 POVZETEK

Slovenija je dežela z bogato in raznoliko kulturno in naravno dediščino. To z gotovostjo lahko trdim, saj s svojo družino vsako leto obiščem veliko slovenskih krajev.

Z raziskovalno nalogo sem želela raziskati pomen panjskih končnic nekoč in danes. Moj cilj je bil tudi ozavestiti učence o pomembnosti ohranjanja slovenske kulturne dediščine

S podrobnejšim raziskovanjem panjskih končnic sem ugotovila, da so ljudje z njimi želeli prikazati, kako močno sta povezani kulturna in naravna dediščina v tako imenovanem ljudskem izročilu.

Naloga sem se lotila s prebiranjem literature. Kasneje sem obiskala Hišo kranjske čebele v Višnji Gori in opravila intervju z ga. Petro Peunik Okorn. Opravila sem tudi analizo anketnega vprašalnika, ki so ga reševali učenci OŠ Sostro.

V nalogi sem si zastavila pet hipotez, od katerih sem dve potrdila, dve zavrnila in eno delno potrdila.

Ključne besede: čebelar, čebelarstvo, kulturna dediščina, ljudska umetnost, panjske končnice.

2 UVOD

“Obstaja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska,” je leta 1857 napisal dr. Philipp Rothschütz

(<https://prijetnodomace.si/top-dozivetja/hisa-kranjske-cebele/>, 2022).

Prvi slovenski čebelarji so že gojili avtohtono slovensko pasmo čebele, imenovano kranjska čebela. Ta je danes druga najbolj razširjena pasma čebel na svetu.

Čebelarstvo ima v Sloveniji zelo dolgo in bogato tradicijo. Ljudje so najprej odkrili čebele in izmed vseh čebeljih pridelkov uporabljali le med v hrani. Kasneje so odkrili tudi druge načine uporabe čebeljih pridelkov. Tako danes na primer za izdelavo sveč uporabljamo čebelji vosek, v medicini oziroma t. i. apiterapiji pa propolis in čebelji strup. Nastajati so začeli prvi panji in čebelnjaki in razvila se je ena izmed najstarejših kmetijskih panog – čebelarjenje.

Čebelarjenje je v Sloveniji močno razširilo nesnovno kulturno dediščino. Posebnost čebelarjenja in nasploh ljudske umetnosti v Sloveniji so zagotovo panjske končnice. Prav vsaka končnica je z motivi (do danes je odkritih preko 600 različnih motivov) pripovedovala zgodbo. Slikarji so ponavadi slikali prizore življenja kmetov, pogosto so bili motivi tudi nabožni. Ker nam dajo panjske končnice vpogled v življenje in čebelarjenje ljudi v preteklosti, imajo panjske končnice še danes izredno pomembno etnološko vrednost.

V okviru projekta, imenovanega Središče inovativnih tehnologij APILAB – Hiša kranjske čebele, je bil v Višnji Gori leta 2021 postavljen nov objekt. Ta na zanimiv in sodoben način predstavi čebele in čebelarstvo ter kranjsko čebelo. Ustanovo sem v okviru raziskovalne naloge obiskala. Menim, da je dobra praksa podjetnišva in odličen primer predajanja znanja o čebelah na inovativen in moderen način. Eden izmed ciljev naloge je bil namreč tudi ozaveščanje ljudi o pomembnosti čebel ter preko panjskih končnic tudi ohranjanje slovenske kulturne dediščine.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 ČEBELARJENJE

Besedo čebelarjenje (s tujko apikultura) SSKJ razlaga kot »dejavnost, ki se ukvarja z gojenjem čebel v pripravljenih panjih, zlasti z namenom pridobivanja čebeljih pridelkov«.

Čebele imajo izjemen pomen. Najbolj so poznane po pridelkih. Med, cvetni prah in matični mleček uporabljamo v prehrani, ostale pridelke (npr. propolis in čebelji strup) pa na drugih področjih; v zdravstvu (apiterapija), kozmetiki in drugje. A za ljudi in druge organizme so čebele zaradi koristnega dela, ki ga opravijo v naravi, zelo pomembne še marsikje (<http://www.loski.cebelarji.si/index.php?module=strani&stranid=177>, 2022).

Čebele so skupaj z drugimi opraševalci pomembne za **opraševanje** skoraj treh četrtin vseh rastlin. Vir navaja, da je tretjina svetovne pridelave hrane odvisna od čebel (<https://www.worldbeeday.org/si/o-projektu/pomen-cebel.html>, 2022).

Poleg tega imajo čebele vlogo pri **ohranjanju biotske raznovrstnosti** in so **pokazatelj razmer v naravi**. Kot je rekel nekdanji generalni direktor Organizacije za prehrano in kmetijstvo: »Čebele odražajo dogajanje v okolju« (<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/svetovni-dan-cebel/dodaj-stran-211125121506/>, 2022).

Čebele so pomembne tudi **v kmetijstvu** – oprašujejo kmetijske pridelke oz. kulturne rastline, ki so pomemben vir dohodka in delovnih mest (<https://www.worldbeeday.org/si/o-projektu/pomen-cebel.html>, 2022).

Slika 1: Čebelarjenje

(Vir: <https://www.gov.si/novice/2020-12-22-slovensko-znanje-s-podrocja-cebelarstva-je-bilo-del-prve-cebelarske-sole-na-svetu/>, 2022).

3.2 ZGODOVINA ČEBELARSTVA NA SLOVENSKEM

Danes najstarejši dokaz o odnosu med človekom in čebelo sega med 20 in 30 tisoč let nazaj. Slika na kamniti steni v Pajkovi jami v Španiji prikazuje človeka, ki iz gnezda strga satje in med (<https://www.czs.si/content/A2>, 2022).

Kaj pa v naših krajih? Slovenija ima prav tako bogato čebelarstvo zgodovino. Razmah čebelarstva se je zgodil v 18. stoletju. Takrat so živeli čebelarji, ki so pomembno vplivali na razvoj na tem področju. V času reform se je število čebelarjev močno povečalo. Razlog za to je bila tudi večja potreba po vosku in medu (Esenko, 2018).

Učbenik za ljubitelje čebel z naslovom Čebela se predstavi čebelarstvo dejavnost skozi čas v grobem razdeli na 4 vrste. Ljudje so se najprej posluževali lovskega čebelarjenja, kjer so čebele lovili in jih izkoriščali – vzemali so satje z medom. Kasneje je prešlo na pastirsko čebelarstvo. Človek je čebele varoval, a jim še vedno vzel med. Razvilo se je domsko ali vrtno čebelarstvo. Ljudje so čebele prinesli bližje k domu in jih začeli gojiti. Kmalu se je razvilo pravo čebelarjenje – gojenje čebel (Mlaker-Šumenjak, 2017).

Pred čebelarjenjem na domu se je razvila in uporabljala še ena vrsta čebelarjenja – t. i. gozdno čebelarjenje. Ljudje so naredili drevesne panje oz. votline, ki so jih postavili v gozdu (<http://www.cd-smarje.si/zgodovina-cebelarstva/>, 2022).

3.3 NAJPOMEMBNEJŠI ČEBELARJI NA SLOVENSKEM

Statistični urad Republike Slovenije (SURS, 2017) navaja, da se v Sloveniji s čebelarstvom ukvarja preko 10 000 čebelarjev, kar je več kot katerikoli drugi narod glede na število prebivalcev (<https://www.stat.si/statweb/news/index/6674>, 2022).

V preteklosti pa so pri nas že čebelarili pomembni ljudje, ki so pomembno vplivali na razvoj čebelarstva. Prav zaradi njih je danes naša država vzor drugim čebelarjem po svetu (Esenko, 2017).

V nadaljevanju sem naštela nekaj najpomembnejših in zapisala, s čim so najbolj pripomogli k razvoju na področju čebelarstva.

Anton Janša (Slika 2):

- prvi v zgodovini je bil zaposlen kot učitelj čebelarstva, s strani cesarice Marije Terezije na dunajskem dvoru,
- izpopolnil je panje, uvedel prevažanje panjev na pašo ...,
- napisal je dve knjigi v nemškem jeziku: Razprava o rojenju in Popoln nauk o čebelarstvu, iz katerih so se še leta kasneje učili mnogi čebelarji po svetu,
- zaradi njega, pionirja sodobnega čebelarstva, 20. maja praznujemo svetovni dan čebel.

Emil Rothschild (Slika 3):

- v gradu Podsmreka pri Višnji Gori je ustanovil prvi Kranjski trgovski čebelnjak in začel proizvodnjo čebelarske opreme in trgovino s čebelami,
- pomagal je poimenovati kranjsko čebelo in razširiti njeno slavo.

Peter Pavel Glavar:

- ustanovil je prvo čebelarsko šolo v Komendi in kasneje na Lanšprežu,
- iz nemščine je prevedel in dopolnil Janševo Razpravo o rojenju čebel, ki pa ni bila objavljena.

Janez Anton Scopli:

- v delu Entomologia Carniolica je prvi zapisal, da se matica opraši s troti zunaj panja (Esenko, 2018).

Slika 2: Emil Rothschütz

(Vir: https://www.czs.si/objave_podrobno_czs/9054, 2022).

Slika 3: Anton Janša

(Vir: <https://www.worldbeeday.org/si/o-projektu/zakaj-20-maj.html>, 2022).

3.4 KRANJSKA ČEBELA

Kranjska čebela (*Apis mellifera carnica*) je avtohtona pasma medonosne čebele, ki se je uveljavila na Kranjskem (ozemlje današnje Slovenije). Prvi je to pasmo čebele opisal in poimenoval Pollmann leta 1879

(http://www.kranjska-cebela.si/Si/kranjska_cebela.php, 2022).

Od 32 poznanih podvrst medonosne čebele 4 najdemo v Evropi; poleg kranjske še italijansko, nemško oz. temno ter kavkaško čebelo. Kranjska čebela je za italijansko druga najbolj razširjena pasma čebele na svetu (Esenko, 2018).

Kranjska čebela ima značilen videz oz. morfološke značilnosti; čebele delavke imajo temne obročke na zadku ter sive dlačice. Prav zaradi teh je drugo ime za to vrsto sivka. Barve zadkov matic so različne od matice do matice, nekatere imajo svetlo rjavega, druge temnejšega. Trotoz zadek je vedno temen, dlake so sive ali rjavosive. Čebele imajo tudi izrazito dolg rilček. Posebnost kranjske čebele je kubitalni indeks (razmerje med posteriornima žilama 3. kubitalnega polja), ki pri delavkah kranjske sivke znaša 2,7 (2,4 – 3,0) (http://www.kranjska-cebela.si/Si/kranjska_cebela.php, 2022).

Slika 4: Kranjska čebela

(Vir: <http://apis-mellifera-carnica.eu/morfoloske-znacilnosti-kranjske-cebele/>, 2022).

Kranjska čebela ima tudi veliko etoloških značilnosti. Je zelo mirna in redko pika. Je nagnjena k rojenju, za družine pa je značilen hiter in intenziven spomladanski razvoj. Značilna je tudi po svoji dobri orientaciji, dobri zalegi, dolgem življenju in prilagodljivosti (<http://apis-mellifera-carnica.eu/etoloske-znacilnosti-kranjske-cebele/>, 2022).

Slovenija je edina članica Evropske unije, ki je zakonsko zaščitila kranjsko čebelo. Prepovedan je uvoz vseh čebel, matic ali genetskega materiala terreja drugih pasem (<http://apis-mellifera-carnica.eu/zascita-kranjske-cebele/>, 2022).

3.5 PANJ

Kot sem že prej omenila, je čebelarjenje gojenje čebel v pripravljenih panjih. Panji so se skozi zgodovino razvijali.

Ljudje so najprej uporabljali drevesna dupla. Kasneje so jih predelali v korita ali kalde, za izdelavo panjev pa sa uporabljali tudi slamo, lesene deske in protje (<https://www.czs.si/content/A2>, 2022).

Slika 5: Koš za čebele iz slame

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/panji/630lju0007036>, 2022).

Prvi, preprosti panji so imeli **nepremično satje**. To je pomenilo, da so čebele satje pritrdile na strop in se ga ni dalo premikati (Mlaker – Šumenjak, 2018).

Danes uporabljamo panje s **premičnim satjem**. Ti so močno pripomogli k razvoju čebelarstva, saj iz njih lahko enostavno odvzamemo med ter združujemo in pregledujemo čebelje družine. Poznamo dve vrsti panjev s premičnim satjem, to sta listovni oz. skladovnični AŽ (Alberti-Žnideršičev) in nakladni LR (Langstroth-Rootov) (Mlaker – Šumenjak, 2018).

Neuradni predhodnik sodobnih panjev je slovenski panj »kranjič«. Je panj iz lesenih desk, ki se je razvil z žagarstvom v 14. stoletju, največ pa so z njim čebelarili v drugi polovici 19. stoletja (<https://www.czs.si/content/A2>, 2022).

Slika 6: Panj kranjič

(Vir: <https://mro.si/cebelarski-muzej/znamenti-predmeti/#>, 2022).

3.6 ČEBELNJAK

Panje zlagamo v skupni prostor oz. stavbo, ponavadi narejeno iz lesa – to stavbo imenujemo čebelnjak (imenovan tudi uljnjak, čebelnik, bučelnjak). Njegov glavni namen je čebele in panje varovati pred vremenom in ljudmi (<https://www.czs.si/content/D2>, 2022).

V Sloveniji imamo več kot 10 000 čebelnjakov. Ti se razlikujejo od čebelnjakov drugih narodov, saj je sprednja stran povsem odkrita in se vidijo panjske končnice zloženih panjev. Značilnost naših čebelnjakov je tudi njihova obarvanost, včasih pa so jih krasile celo poslikave, o katerih bom več povedala v nadaljevanju (Esenko, 2018).

Slika 7: Čebelnjak

(Vir: <https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/216-slovenski-cebelnjaki.html>, 2022).

3.7 PANJSKE KONČNICE

Panjska končnica (imenovana tudi čebelnjica, čelnica ali dovž) je del panja, ki tega zapira s sprednje strani

(<http://www.loski.cebelarji.si/index.php?module=strani&stranid=180>, 2022).

Najpogosteje jo povezujemo s panjem kranjičem. Pri njem je panjska končnica lesena podolgovata pravokotna deščica. Snemljiva končnica ima spodaj odprtino oz. žrelnico, ki čebelarom omogoča prihod v in iz panja (Esenko, 2018).

Panjske končnice so povprečno dolge od 20 do 30 cm in široke od 10 do 20 cm (Kropej, 1990).

Največja posebnost panjskih končnic pa so poslikave na njih. Na panjske končnice so slikali različne motive, ki so predstavljene v nadaljevanju. Poslikane so z oljnimi barvami (Esenko, 2018).

Končnice naj bi poslikovali predvsem zaradi označevanja panjev; da bi čebele prepoznale svoj panj in da bi čebelar ločil panje v čebelnjaku (<https://www.gov.si/novice/zgodbe-s-panjskih-koncnic/>, 2022).

Začetki slikanja na panjske končnice segajo v sredino 18. stoletja. Najstarejša poslikana panjska končnica je Božjepotna Marija iz leta 1758. Končnica ima nabožni motiv – na njej je upodobljen lik Marije z detetom. Hrani jo Čebelarški muzej v Radovljici (<https://mro.si/cebelarski-muzej/znamenti-predmeti/#koncnica>, 2022).

Slika 8: Najstarejša znana panjska končnica iz leta 1758

(Vir: <https://mro.si/cebelarski-muzej/znamenti-predmeti/#>, 2022).

Umetnost se je najverjetneje začela na alpskem območju Slovenije, potem pa se je razširila in so kmalu končnice slikali tudi v ostalih pokrajinah, kjer so uporabljali kranjčice (<https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/182-panjske-koncnice.html>, 2022).

Razcvet je ta vrsta umetnosti doživela med letoma 1820 in 1880. Zamirati je začela v začetku 20. stoletja (<https://www.etno-muzej.si/sl/panjske-koncnice>, 2022).

Nekateri viri navajajo, da je v približno 150 letih slikanja nastalo preko 50 000 panjskih končnic (<https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/182-panjske-koncnice.html>, 2022).

3.7.1 MOTIVI PANJSKIH KONČNIC

Ljudje so na panjske končnice slikali veliko različnih motivov, danes jih je znanih več kot 600

(<https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/182-panjske-koncnice.html>, 2022).

Na začetku so upodabljali predvsem verske motive; ljudske svetnike in zaščitnike (npr. sveti Florijan), svetnice (največkrat sv. Katarina in sv. Barbara) in prizore iz Stare in Nove zaveze (najpogosteje so bili upodobljeni Adam in Eva, Mojzes, Job, Janez Krstnik itd.) (Kropej, 1990).

Slika 9: Panjska končnica – Zadnja večerja

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0000974>, 2022).

Slika 10: Panjska končnica – Job

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0002303e>, 2022).

Veliko je bilo posvetnih upodobitev, predvsem iz ljudskega pripovedništva ali pomembnih zgodovinskih dogodkov. Sem spada motiv boja med Pegamom in Lambergarjem. Prizor je iz slovenske ljudske pesmi, ki opeva Lambergarja, junaka z gradu Kamen pri Radovljici, ki na prošnjo cesarja premaga Pegama (<https://www.gov.si/novice/zgodbe-s-panjskih-koncnic/>, 2022).

Slika 11: Panjska končnica – Pegam in Lambergar

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/en/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0015737>, 2022).

Zelo pogost motiv je bil »babji mlin«. Ta prikazuje napravo oz. mlin, ki ženske pomladi (Kropej, 1990).

Slika 12: Panjska končnica – Babji mlin

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/en/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0003164e>, 2022).

Upodabljali so tudi zgodovinske motive, največkrat boje s Turki in čas Martina Luthra (protireformacija) (Kropej, 1990).

Slika 13: Panjska končnica – Osvobajanje Beograda

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/en/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0015743>, 2022).

Pogosto pa so slikali tudi posebne dogodke (npr. poroka) in prizore iz vsakdanjega življenja.

Slika 14: Panjska končnica – Poroka

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0002463e>, 2022).

Slika 15: Panjska končnica – Živali plešejo s kmeti

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/en/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0001013>, 2022).

Slika 16: Panjska končnica – Delo na polju

(Vir: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/panjske-koncnice/630lju0002459>, 2022).

3.7.2 ZBIRKE PANJSKIH KONČNIC

Največja zbirka poslikanih panjskih končnic v Sloveniji se nahaja v Čebelarskem muzeju v Radovljici. Zbirka obsega preko 800 primerkov (<https://mro.si/cebelarski-muzej/>, 2022).

Druga največja zbirka končnic, ki obsega 754 predmetov, je v Slovenskem etnografskem muzeju (<https://www.etno-muzej.si/sl/panjske-koncnice>, 2022).

3.7.3 POMEN PANJSKIH KONČNIC

Panjske končnice iz preteklosti so pomemben prikaz mišljenja, tradicij in načina življenja ljudi na ozemlju Slovenije v preteklosti. Na spletni strani projekta Svetovni dan čebel navajo tudi, da imajo panjske končnice velik simbolni pomen in predstavljajo etnografsko zakladnico naše države

(<https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/182-panjske-koncnice.html>, 2022).

Panjske končnice so pomemben del slovenske **kulturne dediščine**. Kulturna dediščina je dobrina, podedovana iz preteklosti. Je pomemben del lokalne, regionalne in nacionalne identitete. Je prikaz vrednot, tradicij, identitet ter verskih in drugih prepričanj (https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/kultura-v-ljubljani/kulturna-dedilatina/, 2022).

V Sloveniji velja Zakon o varstvu kulturne dediščine. V 1. členu Zakona o varstvu kulturne dediščine (ZKVKD-1) je napisano: »*Ta zakon določa načine varstva kulturne dediščine ter pristojnosti pri njenem varstvu z namenom omogočiti celostno ohranjanje dediščine*« (https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2008-01-0485?sop=2008-01-0485, 2022).

Kulturna dediščina se prepleta s krajinsko in biotsko raznovrstnostjo, ki skupaj ustvarijo podobo naše države. Zato je ohranjanje – tako naravne kot tudi kulturne dediščine – izrednega pomena za širjenje prepoznavnosti Slovenije po svetu (https://www.gov.si/podrocja/kultura/kulturna-dediscina/, 2022).

Kulturno dediščino delimo na materialno ter nesnovno. Pod materialno spada nepremična (gradovi, zgodovinska mesta, cerkve, arheološka najdišča, parki itd.) in premična. Pri premični kulturni dediščini so ključnega pomena muzeji, ki predmete hranijo, dokumentirajo ter predstavljajo javnosti. K premični kulturni dediščini spadajo tudi panjske končnice. Nesnovna kulturna dediščina pa so nesnovne dobrine – ljudska izročila, šege, navade ... (https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/kultura-v-ljubljani/kulturna-dedilatina/, 2022).

Predmeti in zbirke lahko pridobijo status nacionalnega bogastva ali kulturnega spomenika, namen obojega je ohranjanje in varovanje na ozemlju Slovenije. V Resoluciji o zaščiti kranjske čebele (iz leta 2014) je zapisano, da je bilo takrat v registru kulturne dediščine 99 čebelnjakov, med njimi jih je imelo 17 status kulturnega spomenika (Resolucija o zaščiti kranjske čebele, 2014).

Panjske končnice pa štejemo tudi kot eden bolj prepoznavnih in nepogrešljivih izrazov **ljudske umetnosti**. Veliki splošni leksikon pojem ljudska umetnost razlaga kot: *oznaka za vse oblike estetske (slovstvene, glasbene, plesne, likovne, gledališke) ustvarjalnosti ljudstva oz. preprostejših, družbeno nižjih plasti v vaškem (kmečkem), trškem in mestnem okolju. Njena estetska oblikovanost je preprostejša in prilagojena okusu in potrebam ustvarjalcev in porabnikov. Pogosto je pomembna za regionalno, etnično ali nacionalno istovetnost. Ohranjanje ljudske umetnosti ima več pomenov, od znanstvenih in umetniških do porabniških in turističnih.*

Leksikon še bolj podrobno pojem ljudska likovna umetnost opredeli kot: *likovna ustvarjalnost družbeno in izobrazbeno nižjih plasti prebivalstva. Zanje veljajo splošne značilnosti ljudske umetnosti, ki odsevajo pri likovnem oblikovanju objektov in predmetov za vsakdanjo in osebno rabo ter za posebne priložnosti. Po razcvetu v 18. in 19. stoletju je postopoma začela zamirati.*

3.7.4 PANJSKE KONČNICE DANES

Še danes čebelarji uporabljajo panje, ki imajo sprednje strani poslikane oz. pogosteje le enobarvne. Različne barve dajejo čebelnjakom značilno pisano podobo, njihov glavni namen pa je pomoč čebelam pri orientaciji do svojega panja (<https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/216-slovenski-cebelnjaki.html>, 2022).

Danes imajo panjske končnice le še simboličen pomen in nam predstavljajo vpogled v zgodovino, postajajo pa priljubljen okrasni predmet ali darilo. Na deščicah se poustvarjajo znani motivi, pogosto pa so uporabljene tudi novejša tehnika in motivi (<https://siol.net/dom/vrt-in-okolica/panjske-koncnice-najprepoznavnejša-oblika-likovnega-izrazanja-na-slovenskem-497817>, 2022).

Na panjske končnice smo slikali tudi učenci Osnovne šole Sostro.

Slika 17: Sodobna panjska končnica
(Vir: Neža Likovič, 2022).

Slika 18: Sodobna panjska končnica
(Vir: Taja Bertalanič, 2022).

Slika 19: Sodobna panjska končnica
(Vir: Nikolina Ugrin, 2022).

Slika 20: Sodobna panjska končnica
(Vir: Naja Ferfolja, 2022).

Slika 21: Sodobna panjska končnica
(Vir: Julija Kopač, 2022).

Slika 22: Sodobna panjska končnica
(Vir: Zoja Janežič, 2022).

Slika 23: Sodobna panjska končnica
(Vir: Anabela Vrečar, 2022).

Slika 24: Sodobna panjska končnica
(Vir: Eva Žibert, 2022).

4 RAZISKOVALNI DEL

4.1 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

Moji cilji so bili:

- dopolniti svoje znanje o zgodovini čebelarjenja in panjskih končnicah,
- raziskati, kako se je čebelarstvo spreminjalo skozi čas,
- si na primeru ogledati dobro prakso širjenja znanja o čebelarstvu širši množici,
- raziskati, kako čebelarjenje in kranjske končnice poznajo učenci moje šole in
- s pomočjo intervjuja strokovnjaka izvedeti več o tradiciji čebelarstva in panjskih končnic.

4.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE

Na začetku priprave raziskovalne naloge sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja in hipoteze, ki jih bom na koncu potrdila ali zavrnila.

Raziskovalna vprašanja:

- V kakšnih vidikih so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino?
- Ali v Sloveniji obstaja dober in inovativen primer širjenja znanja o čebelah in čebelarstvu?
- Ali učenci znajo naštet nekaj pomembnih ljudi oz. čebelarjev, ki so močno vplivali na slovensko čebelarstvo?
- Ali učenci vedo, da se slovenska avtohtona pasma čebele imenuje kranjska sivka in vedo nekaj o njej?
- Ali učenci vedo, kaj so panjske končnice in vedo nekaj o njih?

Hipoteze:

H1: Bogata slovenska kulturna dediščina se ohranja tudi s pomočjo panjskih končnic.

H2: V Sloveniji obstajajo ustanove, ki predajajo znanje o čebelah, ni pa še nobene zelo tehnološko napredne.

H3: Učenci znajo naštetih nekaj pomembnih ljudi oz. čebelarjev, ki so močno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva.

H4: Večina učencev pozna slovensko avtohtono pasmo čebele – kranjsko čebelo.

H5: Učenci vedo, kaj so panjske končnice in vedo nekaj o njih.

4.3 METODOLOGIJA DELA

- **Zbiranje literature**

Da bi temo naloge bolje spoznala in razumela, sem obiskala šolsko in lokalno knjižnico ter različne spletne strani. Poiskala sem primerno literaturo o čebelarjenju, panjskih končnicah in slovenski kulturni dediščini ter ljudski umetnosti.

- **Obisk Hiše kranjske čebele in Čebelarskega muzeja v Radovljici**

V prvi polovici raziskovalnega dela naloge sem obiskala Hišo kranjske čebele in Čebelarski muzej v Radovljici, kjer sem bolje spoznala zgodovino čebelarjenja, kranjsko čebelo in si ogledala nekaj ohranjenih panjskih končnic.

- **Intervju s strokovnjakinjo**

Preko elektronske pošte sem zastavila nekaj vprašanj ga. Petri Peunik Okorn, ki trenutno dela kot muzejski tehnik v Hiši kranjske čebele.

- **Anketiranje učencev in učenk**

Sestavila sem anketni vprašalnik, ki so ga reševali učenci 7. in 9. razredov OŠ Sostro.

- **Analiza pridobljenih podatkov**

Podatke, ki sem jih prejela od strokovnjakinje ter na podlagi anketnega vprašalnika, sem analizirala. Tako sem bolje spoznala, kaj o temi menijo moji sovrstniki in strokovnjakinja na tem področju.

- **Zaključki**

Po končanem analiziranju podatkov sem potrdila oz. zavrnila hipoteze ter zapisala zaključke.

4.4 OBISK HIŠE KRANJSKE ČEBELE

V okviru raziskovalne naloge smo se januarja 2022 z mentorico, somentorico in še nekaj učenci odpravili na ogled Hiše kranjske čebele v Višnji Gori.

Središče inovativnih tehnologij APILAB – Hiša kranjske čebele prepleta sodobno tehnologijo, čebelarstvo in podjetništvo, hkrati pa ohranja slovensko naravno in kulturno dediščino.

Slika 25: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Ustanova je bila slavnostno odprta v novembru 2021. Stavba je bila včasih šola, s prenovo v Hišo kranjske čebele pa so oživili staro mestno jedro in privabili več ljudi.

Slika 26: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

V vodeni doživljajski razstavi smo spoznali kranjsko čebelo, njeno zgradbo, življenje in naloge. Spoznali smo zgodovino čebelarstva v Sloveniji (predvsem družino Rothschild), čebelje pridelke in si ogledali žive kranjske čebele v steklenih panjih.

V prvi sobi, imenovani Travniki, smo izvedeli več o družini Rothschild, medovitih rastlinah in kranjski čebeli. Videli smo primerjave med to vrsto in še dvema – t. i. temno čebelo in italijansko čebelo.

Slika 27: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Slika 28: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

V naslednji sobi smo spoznali zgodovino čebelarstva in si podrobneje ogledali zgradbo kranjske čebele ter njene naloge. Ogledali smo si tudi zbirko predmetov, med drugimi nekaj panjskih končnic.

Slika 29: Hiša kranjske
čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Slika 30: Hiša kranjske
čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Slika 31: Hiša kranjske
čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

V tretji sobi smo videli žive kranjske čebele v steklenih panjih.

Slika 32: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Slika 33: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Na koncu smo bolje spoznali čebelje pridelke – med, propolis, cvetni prah, matični mleček, vosek in čebelji strup. Prebrali smo si nekaj zanimivih dejstev o medu, enostavnih receptov iz čebeljih pridelkov in si ogledali najpogostejše vrste medu v Sloveniji.

Slika 34: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Slika 35: Hiša kranjske čebele

(Vir: Lara Melihen, 2022).

Z ogleda smo se vrnili z veliko novih spoznanj in zanimanj. Obisk Hiše kranjske čebele bi priporočila vsakemu, ki bi rad izvedel več o čebelah.

4.5 INTERVJU S STROKOVNJAKINJO

Po končanem ogledu Hiše kranjske čebele sem se odločila, da bom v raziskovalnem delu raziskovalne naloge opravila intervju z našo vodičko, ga. Petra Peunik Okorn. Trenutno je zaposlena kot muzejski tehnik.

Preko elektronske pošte sem ji v januarju 2022 zastavila sledeča vprašanja na temo čebelarjenja in panjskih končnic. Za vsakim vprašanjem je naveden tudi njen odgovor.

- Kako pomembno se vam zdi slovensko čebelarstvo za kulturno dediščino naše dežele?

Slovensko čebelarstvo je pomemben del slovenske kulturne dediščine. Na eni strani so bili čebelarji v preteklosti pomembni pisci različne čebelarske literature, ki je pomembna še danes. Prišli so do mnogih odkritij in dognanj, ki jih uporabljamo še danes. Po drugi strani so bili pomembni inovatorji čebelarske opreme. V povezavi s čebelnjaki se je razvil pomemben del stavbarske dediščine. Obenem pa se je razvijala tudi umetnost v smislu panjskih končnic, kiparstva, slikarstva. Najpomembnejše pa je to, da so dobro skrbeli za kranjsko čebelo, jo ohranili in jo predstavili svetu.

- Slovenija ima bogato zgodovino na področju čebelarstva. Ali menite, da se tega dejstva Slovenci dovolj zavedamo? Znamo to zgodovinsko danost dovolj ceniti?

Slovenska čebelarska zgodovina je zelo bogata in mislim, da se tega zavedamo vsi tisti, ki nas čebele in čebelarstvo zanimajo. Trudimo pa se, da jo predstavimo tudi drugim. Zanimivo je, koliko izrazov s področja čebelarstva se je razvilo na naših tleh, kako zelo so se razvili načini čebelarstva, kaj vse se je v številnih stoletjih zgodilo. Nekoč je bil glavni poudarek na pridobivanju voska za izdelavo sveč ter medu za slajenje, danes pa vemo, da nam čebele dajejo veliko več.

- Kje in kako bi po vašem mnenju trud, znanje in sloves naših prednikov še lahko izkoristili?

Mislim, da je na tem področju še veliko zanimivega, vendar tega še nismo v celoti odkrili. Lep primer tega je prav družina Rothschild iz gradu Podsmreka pri Višnji Gori.

Do nedavnega smo prve listovne panje pripisovali drugim čebelarjem, nato pa odkrili gradiva, ki pričajo o tem, da naj bi prvi takšni panji nastajali prav v delavnici Emila Rothschütza. Zanimivo bo videti, kaj vse bomo odkrili v prihodnjih letih. Sloves naših prednikov pa bomo med drugim lahko izkoristili v prid čebelarskega turizma, čebelarskih učnih poti, predstavljanju naše dežele preostalemu svetu ipd.

- Panjske končnice imajo skozi zgodovino svojevrstno simboliko. Kako vi gledate na tovrstno umetnost in njihova sporočila skozi čas?

Panjske končnice so čudovit pričevalce življenja naših prednikov. Skozi upodobitve namreč spoznavamo način življenja, načine čebelarjenja, verovanja, vraže itd.

- Za konec bi vas prosila, če napišete, kako vi vidite Slovenijo čez deset let na področju čebelarstva.

Verjamem, da bo Slovenija tudi čez deset let ena vodilnih držav na svetu, kar se tiče čebelarstva. Čebelarjev bo še vedno veliko, veliko več pa bo čebelarskega turizma in apiterapije. Tudi sama ozaveščenost glede varovanja čebel in drugih opraševalcev bo gotovo večja. Ne upam pa napovedati, kakšni bodo pogoji za čebelarjenje.

4.6 REZULTATI IN RAZPRAVA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

4.6.1 UPORABLJEN MERSKI INSTRUMENT IN POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Za zbiranje podatkov sem uporabila anketni vprašalnik. Ta je bil sestavljen iz šestih vprašanj oz. trditev. Od tega so bila tri odprtega, dve kombiniranega in eno izbirnega tipa. Na začetku sta bili vprašanji o spolu in razredu.

Anketiranje je bilo anonimno.

Učenci so anketne vprašalnike reševali februarja 2022 pri pouku biologije.

Anketni vprašalnik je v prilogi raziskovalne naloge.

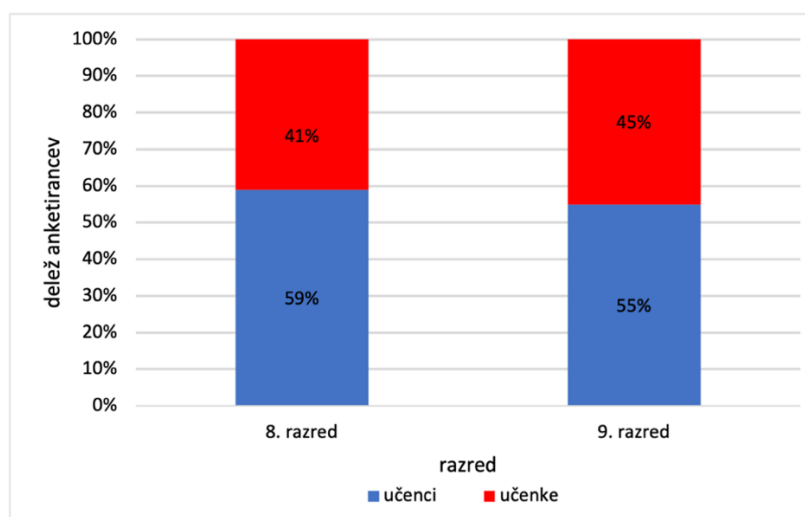
4.6.2 REZULTATI IN RAZPRAVA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Anketni vprašalnik so reševali učenci dveh osmih in treh devetih razredov Osnovne šole Sostro.

Tabela 1: Delež vseh anketirancev

	ŠTEVILO UČENCEV	ŠTEVILO UČENK	SKUPAJ
UČENCI 8. RAZREDIOV	24	17	41
UČENCI 9. RAZREDOV	29	24	53
	53	41	94

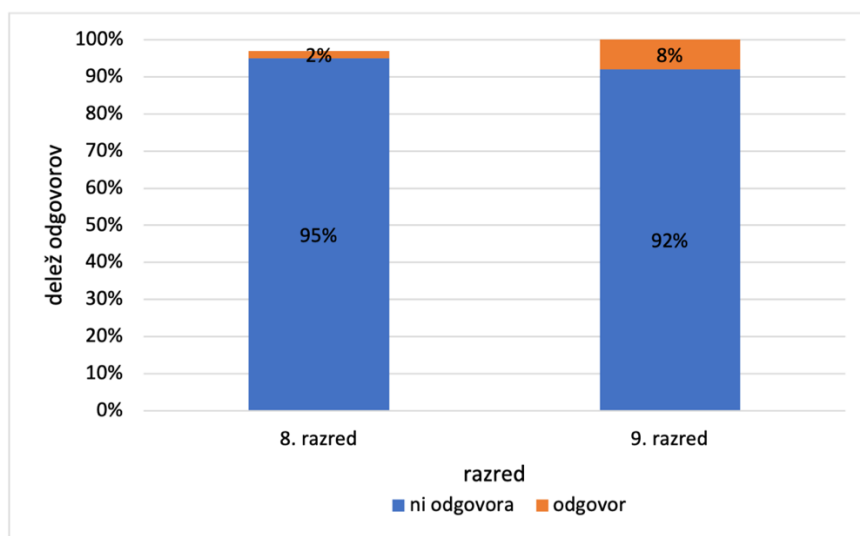
Anketni vprašalnik je skupaj reševalo 96 učencev. Med vsemi učenci je bilo 53 (56 %) dečkov in 41 (44 %) deklet. Osmošolcev je bilo 41 (44 %), devetošolcev pa 53 (56 %).

Slika 36: Delež anketiranih učencev in učenk 8. in 9. razredov

1. naloga

Naštej nekaj čebelarjev, ki so močno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva.

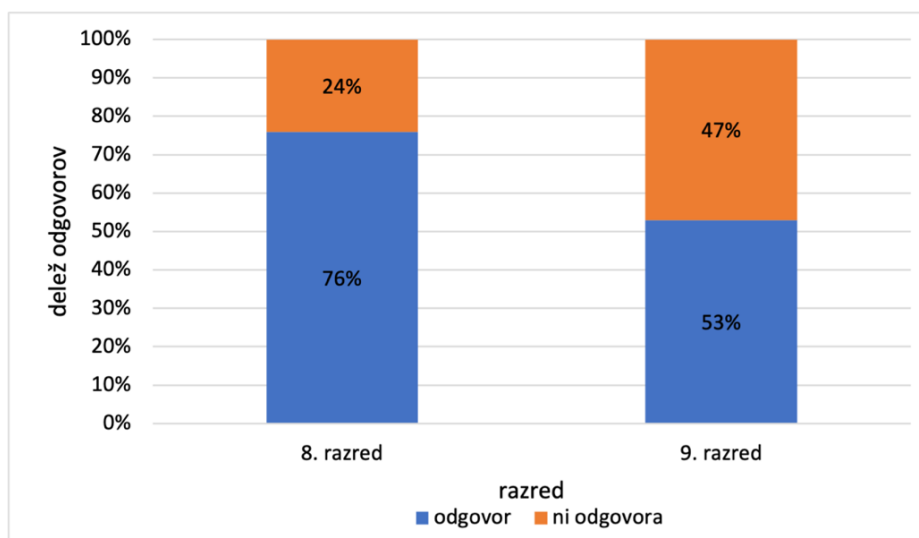
Slika 37: Naštej nekaj čebelarjev, ki so močno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva.

Na trditev »Naštej nekaj čebelarjev, ki so močno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva.« velika večina učencev v 8. razredih (95 % učencev), kot tudi v 9. razredih (92 %), ni odgovorila. Osmošolci dvakrat navedli Antona Janšo, devetošolci pa 3-krat Emila Rotschütza in enkrat Antona Janšo.

Iz teh podatkov je razvidno, da učenci zelo slabo poznajo pomembne slovenske čebelarje.

2. vprašanje

Kako imenujemo slovensko avtohtono pasmo čebele?

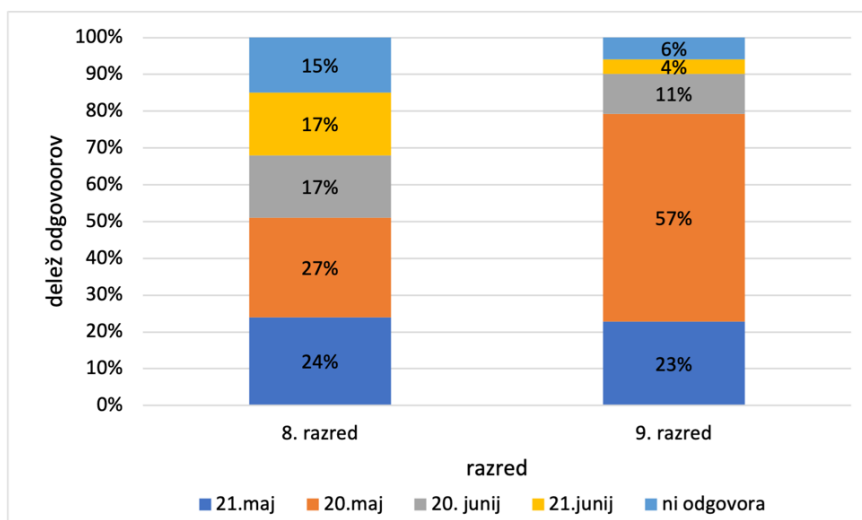
Slika 38: Kako imenujemo slovensko avtohtono pasmo čebele?

Na vprašanje »Kako imenujemo slovensko avtohtono pasmo čebele?« je odgovorila večina (76 %) osmošolcev in malo več kot polovica (53 %) devetošolcev. Skoraj vsi učenci, ki so na vprašanje odgovorili, so odgovorili pravilno. Napisali so kranjska čebela, kranjska sivka ali samo sivka. Nekajkrat so navedli tudi napačne odgovore.

Iz podatkov je razvidno, da je ime naše avtohtone pasme čebele s strani učencev kar poznano. Bolje so jo poznali učenci 8. razredov. Po premisleku in pogovoru z mentorico sklepam, da je to zaradi naravoslovnega dne na temo čebel, ki so ga letošnji osmošolci imeli prejše šolsko leto.

3. vprašanje

Kdaj praznujemo svetovni dan čebel?

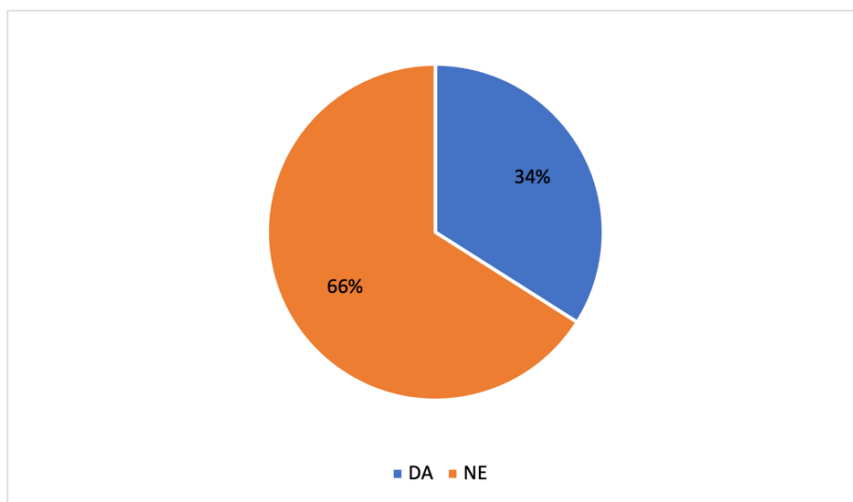
Slika 39: Kdaj praznujemo svetovni dan čebel?

Na vprašanje »Kdaj praznujemo svetovni dan čebel?« so učenci 8. razredov najpogosteje (27 %) obkrožili pravilni odgovor, torej 20. maj. Sledili so 21. maj s 24 % in 20. junij ter 21. junij, oba s 17 % odgovorov. 6 učencev (15 %) na vprašanje ni odgovorilo. Devetošolci so prav tako najpogosteje (57 %) obkrožili 20. maj. 23 % odgovorov je bilo 21. maj, 11 % 20. junij in 4% 21. junij. Na vprašanje niso odgovorili trije učenci (6 %).

Iz rezultatov razberemo, da veliko učencev ve, kdaj praznujemo svetovni dan čebel. Kar nekaj pa je tudi takšnih, ki tega ne vedo.

4. vprašanje:

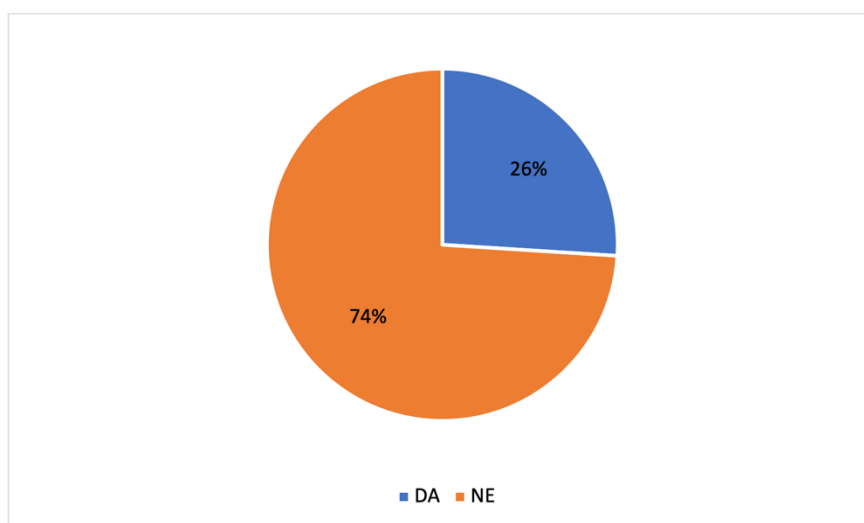
Ali veš, kaj so panjske končice? Če veš, razloži.

Slika 40: Ali veš, kaj so panjske končnice? – 8. razred

Na vprašanje »Ali veš kaj so panjske končnice?« je 14 osmošolcev (34 %) odgovorilo z DA, ostalih 27 (66 %) pa z NE.

Med učenci, ki so obkrožili DA in obrazložili pojem panjska končnica, jih je 10 podalo razmeroma pravilno razlago – deščica na sprednji strani panja, na katere so včasih slikali (zapisali so nekaj podobnega). 4 učenci so zapisali napačno razlago.

Slika 41: Ali veš, kaj so panjske končnice? – 9. razred

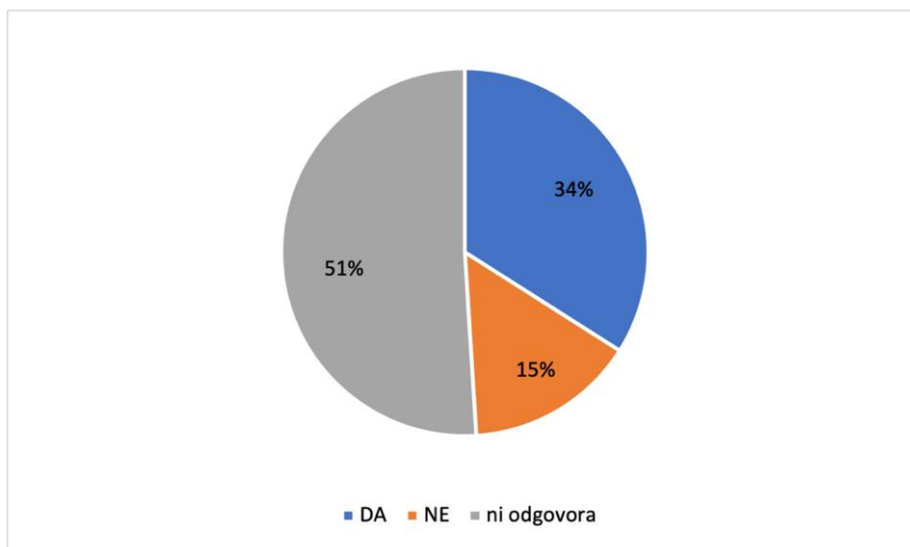
Devetošolci so na 4. vprašanje prav tako v večini (74 %) odgovorili z NE.

Od 14 učencev (26 %), ki so odgovorili z DA, jih je 13 odgovorilo pravilno oz. delno pravilno, en učenec pa ni odgovoril. Učenci so podajali zelo podobne odgovore (npr. vrata za čebele na sprednji strani panja, poslikave na čebelnjakih ...).

Iz podatkov lahko razberemo, da tako učenci 8. razredov kot tudi devetošolci v večini ne vedo, kaj sploh panjske končnice so. Po prebiranju odgovorov sem ugotovila, da jih le 23 (24 %) ve, kaj so panjske končnice.

5. vprašanje

Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino? Če DA, zakaj?

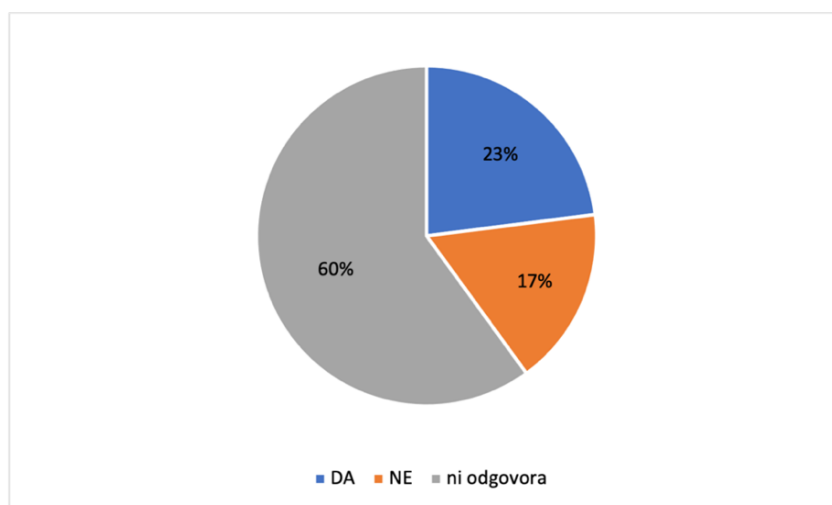

Slika 42: Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino? – 8. razred

Na vprašanje »Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino?« dobra polovica (51 %) osmošolcev ni odgovorila (zaradi navodila na anketi, da naj učenci, ki so na 4. vprašanje odgovorili z NE, na naslednja vprašanja ne odgovarjajo). Z DA je odgovorilo 14 učencev (34 %), z NE pa 6 učencev (15 %).

Izmed učencev, ki so odgovorili z DA, jih je 9 zapisalo tudi pojasnilo. Nekateri odgovori so bili:

- Ker so zelo lepo narejene.
- Ker prikazujejo motive starih kmetij in drugih naravnih značilnosti.
- Ker uprizarjajo pomembne dogodke.
- Da ohrani spomine in je čebelnjak lepši.
- Da ohranjajo kulturo.
- Saj je to tradicija.

Slika 43: Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino? – 9. razred

Na 5. vprašanje 32 učencev 9. razredov (60 %) ni odgovorilo. Z DA je odgovorilo 12 učencev (23 %) in z NE 9 učencev (17 %).

Izmed učencev, ki so odgovorili z DA, jih je 7 zapisalo tudi pojasnilo. Nekateri odgovori so bili:

- Zaradi zgodb, ki so naslikane na starih končnicah.
- Ker so poslikane s slovenskimi motivi in to počnejo že veliko let.
- Ker prikazujejo Slovence.
- Ker nam dajo vpogled v življenje ljudi v preteklosti.
- Ker se to dela že dolgo časa.

6. naloga

Naštej nekaj motivov, za katere misliš, da so jih nekoč upodabljali na panjskih končnicah.

Pri nalogi »Naštej nekaj motivov, za katere misliš, da so jih nekoč upodabljali na panjskih končnicah.«, je odgovore napisalo 10 učencev 8. razredov (24 %). Med podanimi odgovorili so bili večkrat omenjeni pomembni dogodki, hudič in delo, po enkrat pa ljudje, Bog, živali, narava ...

Na isto vprašanje je odgovorilo 16 devetošolcev (30 %). Med naštetimi odgovori so največkrat zapisali rože, delo na polju, živali, prizore iz vsakdanjega življenja ...

5 REZULTATI Z RAZPRAVO

V prvi zastavljeni hipotezi trdim, da se bogata slovenska kulturna dediščina ohranja tudi s pomočjo panjskih končnic. Po prebiranju literature in intervjuju z ga. Petro Peunik Okorn sem prišla do zaključka, da so panjske končnice pomemben del slovenske kulturne dediščine.

HIPOTEZA ŠTEVILKA 1 JE POTRJENA.

V hipotezi številka 2 menim, da v Sloveniji obstajajo ustanove, ki predajajo znanje o čebelah, ni pa še nobene zelo tehnološko napredne. Med raziskovanjem (novembra 2021) je bila odprta Hiša kranjske čebele v Višnji Gori. Ustanova je namenjena predajanju znanja o čebelarjenju in kranjski čebeli. Po obisku lahko potrdim, da se v ustanovi prepletata čebelarstvo ter podjetništvo, uporabljena pa je sodobna oz. napredna tehnologija.

HIPOTEZA ŠTEVILKA 2 JE ZAVRNJENA.

V tretji hipotezi trdim, da znajo učenci naštetih nekaj pomembnih ljudi oz. čebelarjev, ki so močno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva. Iz analiziranih odgovorov anketnih vprašalnikov je razvidno, da učenci zelo slabo poznajo pomembne slovenske čebelarje. Le 6 od skupno 94 anketiranih učencev je znalo naštetih enega slovenskega čebelarja, ki je pripomogel k razvoju čebelarstva v Sloveniji in tujini.

HIPOTEZA ŠTEVILKA 3 JE ZAVRNJENA.

V hipotezi številka 4 pravim, da večina učencev pozna slovensko avtohtono pasmo čebele – kranjsko čebelo. Pri vprašanju na anketi o naši avtohtoni pasmi čebele je kranjsko čebelo oz. sivko navedlo več kot polovica učencev 8. in 9. razredov.

HIPOTEZA ŠTEVILKA 4 JE POTRJENA.

V zadnji hipotezi trdim, da učenci vedo, kaj so panjske končnice in vedo nekaj o njih. Iz odgovorov anketnega vprašalnika lahko razberemo, da je okoli tretjina učencev vedela, kaj so panjske končnice. Velika večina učencev, ki so podali pravilno razlago panjskih končnic, so vedeli tudi nekaj o njih (kakšne motive so ponavadi slikali). Hipoteze iz pridobljenih podatkov ne morem ne potrditi ne zavrniti – panjskih končnic niso poznali vsi učenci, je bilo pa nekaj takih, ki so poznali pojem in vedeli nekaj o končnicah.

HIPOTEZA ŠTEVILKA 5 JE DELNO POTRJENA.

6 ZAKLJUČEK

ČebelarSKI zvezi Slovenije je uspelo, da je OZN razglasila svetovni dan čebel 20. maj, ki je rojstni dan slovenskega čebelarja Antona Janše. Na ta dan se bomo ljudje vsako leto spomnili, kako zelo pomembno je zavedanje pomena čebel. Njigova glavna naloga je nedvomno opraševanje rastlin, kar ima posledično vpliv v kmetijstvu in prehrani. Izrednega pomena pa so čebele tudi za ohranjanje biotske pestrosti ravnovesja v naravi (zloženska ČZS, Javna svetovalna služba v čebelarstvu, Sončnica, hrana čebelam in ljudem, 2018).

Slovensko čebelarstvo predstavlja izredno pomemben del slovenske kulturne dediščine. Tako z vidika literature, s pomočjo katere so se mnogi tuji čebelarji učili, in glede na našo avtohtono pasmo čebele. Najpomembnejše pa je, da so nastale nove inovacije ter nova vrsta umetnosti, poslikavanje panjskih končnic.

Panjske končnice so imele včasih več pomembnih nalog. Pomagale so čebelarjem pri razlikovanju čebelnjakov ter zaradi različnih barv tudi čebelam pri prepoznavanju svojih panjev.

Danes panjske končnice s svojimi motivi iz preteklosti nosijo veliko zgodovinsko in kulturno vrednost. So čudovit pokazatelj življenja naših prednikov. Skozi slike na lesenih deščicah spoznavamo njihovo življenje, navade, verovanja in tradicije. So del naše premične kulturne dediščine ter ljudske zgodovine.

Upam, da sem z raziskovalno nalogo opomnila ljudi o pomembnosti ohranjanja kulturne dediščine. Ta je poleg naravne dediščine za Slovenijo izrednega pomena, saj privablja turiste z vsega sveta.

7 LITERATURA

7.1 PISNI VIRI

- Esenko, I. (2018). Svet čebel. Ljubljana: Založba Družina.
- Makarovič, G. (1962). Poslikane panjske končnice. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Kropelj, H. (1990). Poslikane panjske končnice. Celovec: Mohorjeva založba v Celovcu.
- Mlaker-Šumenjak, M. (2017). Čebela se predstavi. Učbenik. Lukovica: Čebelarstva zveza Slovenije.
- Resolucija o zaščiti kranjske čebele /ReZKČ/ (2014). Uradni list RS, št. 92/07. Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO98>, 2022
- Brošura ČZS, Javna svetovalna služba v čebelarstvu. (2012). Čebelarji se predstavimo. Lukovica: Čebelarstva zveza Slovenije.
- Zloženska ČZS, Javna svetovalna služba v čebelarstvu. (2018) Sončnica, hrana čebelarjem in ljudem. Lukovica: Čebelarstva zveza Slovenije.

7.2 SPLETNI VIRI

- <https://www.worldbeeday.org/si/ali-ste-vedeli/182-panjske-koncnice.html>
- <http://www.etno-muzej.si/sl/panjske-koncnice>
- https://www.czs.si/objave_podrobno_czs/7692
- <https://urbanicebelar.si/uporaba-cebeljih-pridelkov/>
- <https://www.dediscina.si/cebelarstvo-2/>
- https://www.czs.si/Upload/files/%C4%8Cebelj%20pridelki%20na%20splo%C5%A1no%20v2%20PRESS_tisk.pdf
- <https://prijetnodomace.si/top-dozivetja/hisa-kranjske-cebele/>
- <https://www.hisakranjskecebele.si/>
- <https://www.etno-muzej.si/sl/sporocila-za-javnost/cebelarstvo-v-sloveniji-za-vpis-na-unescov-reprezentativni-seznam-nesnovne-kulture-dediscine>

- <https://mro.si/cebelarstvo-slovenska-nesnovna-dediscina/>
- <https://www.triglavskazakladnica.si/asset/HXtxDRq2hbsjq4xwm>
- <https://www.worldbeeday.org/si/o-projektu/zakaj-20-maj.html>
- <https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/medeno-razkosje-slovenije>
- https://www.kresnik.eu/slovensko-ljudsko-izrocilo-dragocena-dediscina_clanek_700.html
- <https://www.czs.si/content/A2>
- <https://sca.kis.si/hr/slovensko-cebelarstvo/>
- <http://www.cd-smarje.si/zgodovina-cebelarstva/>
- <https://www.stat.si/statweb/news/index/6674>
- <https://www.worldbeeday.org/si/o-projektu/pomen-cebel.html>
- <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4200804509.pdf>
- <http://www.loski.cebelarji.si/index.php?module=strani&stranid=180>
- <https://mro.si/poslikane-panjske-koncnice-z-motivom-boja-pegama-in-lambergarja-v-cebelarskem-muzeju-v-radovljici/>
- <http://apis-mellifera-carnica.eu/>
- <https://www.gov.si/podrocja/kultura/kulturna-dediscina/>

7.3 USTNI VIRI

- Simona Hribar Kojc
- Dominika Slokar De Lorenzi
- ga. Petra Peunik Okorn

8. PRILOGE

8.1 ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljen/a. V okviru raziskovalne naloge z naslovom *Tradicija panjskih končnic* te prosim, da izpolniš anketo.

Raziskujem, kaj vse učenci vedo o čebelarjenju in panjskih končnicah. Anketa je anonimna, prosim pa te, da vprašanja vzameš resno.

Hvala za sodelovanje!

Lara Melihen, učenka 9.b

SPOL: Ž M RAZRED: 8. 9. (obkroži)

I. Ali znaš navesti nekaj ljudi oz. čebelarjev, ki so pomembno vplivali na razvoj slovenskega čebelarstva? Če DA, navedi vsaj enega.

II. Ali veš, kako imenujemo avtohtono slovensko pasmo čebele? Če DA, napiši njeno ime.

III. Kdaj praznujemo svetovni dan čebel?

a) 21. maj

c) 20. junij

b) 20. maj

d) 21. junij

IV. Ali veš, kaj so panjske končnice?

a) DA

b) NE

Če si na vprašanje odgovoril z DA, z nekaj besedami razloži pojem panjska končnica.

Če si na IV. vprašanje odgovoril z DA, nadaljuj z reševanjem. Če si odgovoril z NE, ti na naslednji vprašanji ni potrebno odgovoriti.

V. Ali meniš, da so panjske končnice pomembne za slovensko kulturno dediščino?

a) DA b) NE

Če si na vprašanje odgovoril z DA, zakaj se ti zdijo pomembne?

VI. Naštej nekaj motivov, za katere misliš, da so jih nekoč upodabljali na panjskih končnicah.
